

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47

Aralık 2016 December 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

YAZILI BASINDA YAYINLANAN HABERLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET VE DİN İLİŞKİSİ THE RELATIONSHIP BETWEEN GENDER AND RELIGION IN PUBLISHED NEWS PUBLISHED IN WRITTEN

İbrahim YENEN*

Öz

Bu makale, gazetelerde yayınlanan toplumsal cinsiyet haberlerini beş araştırma sorusuna göre değerlendirmektedir. Araştırmanın temel bulguları 05 Mayıs 2015- 05 Ağustos 2015 tarihleri arasında Hürriyet, Posta, Sözcü, Sabah, Habertürk ve Milliyet gazetelerinde yayınlanan din ile ilgili haberlerden elde edilmiştir. Toplumsal cinsiyet konulu haber başlıklarında en fazla kullanılan kavram ve terimlerin "İŞİD", "canlı bomba", "çarşaf", "başörtüsü", "cihat", "isyan", "yasak", "idam", "şehit", "türban", "ceza", "dinci terörist", "tepki" ve "eşcinsel" olduğu tespit edilmiştir. Gazetelerde yayınlanan toplumsal cinsiyet bağlamındaki kadınlarla ilgili haberlerin "terör", "sosyal kontrol", "ayrımcılık", "siyaset", "şiddet", "ibadet" ve "eşcinsellik" temalarıyla gerçekleştiği belirlenmiştir. Haberlerde biz ve onlar karşıtlığı ve dışlamasının temelinde kadın aktörler üzerinden gerçekleştiği görülmüştür. Haberlerde anlam ve ideolojinin açık ve örtük anlam oluşturma biçimleriyle öncelikle kadının toplumsal konumunun farklı olgularla ortaya çıktığı haberlerin "ayırma" yöntemiyle aktarıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Din, Yazılı Basın, Haber, Terör.

Abstract

This article assesses the gender mainstreaming in newspapers according to five research questions. The main findings of the research were obtained from news related to religion published in Hürriyet, Posta, Sözcü, Sabah, Habertürk and Milliyet newspapers between 05 May 2015 and 05 August 2015. The most frequently used concepts and terms used in gender mainstream news titles are "İŞİD", "live bomb", "sheet", "headscarf", "jihad", "rebellion", "prohibition", "execution", "martyr", "Punishment", "religious terrorist", "reaction" and "homosexual". It has been determined that the news about women in the gender context published in the newspapers is based on the themes of "terror", "social control", "discrimination", "politics", "violence", "worship" and "homosexuality". In the news we have seen that they are done through women's actors and their bases of opposition and exclusion. In the news, it has been found that the meaning and ideology of the women are transferred with the "separation" method in which the social position of the woman is different with the different phenomena.

Keywords: Gender, Religion, Written Press, News, Terror.

1. Giriş

Bu araştırmanın amacı, ülkemizde en fazla satılan Hürriyet, Posta, Sözcü, Sabah, Habertürk ve Milliyet gazeteleri örneğinde yayınlanan toplumsal cinsiyet haberlerini kültürel çalışmalar bağlamında dil ve söylem çerçevesinde sosyolojik bir bakış açısıyla incelemektir. Çalışmada genel olarak nitel araştırma tasarımı, ölçüm, örnekleme ve analiz yöntemleri tercih edilmiştir. Çalışmanın özel tekniğini ise nitel içerik analizi oluşturmaktadır. Nicel araştırma tasarımından farklı olarak nitel araştırma yaklaşımları, araştırılan nesnelerin anlam dünyalarını anlayıcı/yorumlayıcı bir bakış açısıyla çözümlemeyi amaçlamaktadır. (Taş, 2001:173)

Araştırma günlük ulusal olarak yayınlanan Hürriyet, Posta, Sözcü, Sabah, Habertürk ve Milliyet gazetelerinde 05 Mayıs-05 Ağustos 2015 tarihleri arasında küresel siyaset ile ilgili yayınlanan haberlerin incelenmesiyle sınırlıdır. Dolayısıyla elde edilecek sonuçlar, örneklemin temsil ettiği seçilmiş haberlerle tespit edilen bulgularla sınırlıdır. Örneklemin belirlenmesinde iki temel esas takip edilmiştir. Öncelikle ulusal gazeteler içerisinde "liberal basın" kategorisindeki gazeteler tercih edilmiştir. Ülkemizde yayın faaliyetlerini devam ettiren ve sayıları elliye, günlük satış rakamları ise 4 milyonu aşan gazeteleri genel olarak "liberal basın" ve "ideolojik basın" olmak üzere iki temel kategoriye ayırmak mümkündür. Bu kategorinin oluşmasındaki esas ölçüt ise habere yaklaşımda meydana gelen farklılaşmalardır. Buna göre liberal basın anlayışını ortaya çıkaran en önemli üç ilke, haberin "objektif, değerlilik ve etik" kuralları çerçevesinde üretilmesiyle belirlenmektedir. (Özer, 2010: 15) Benzer şekilde ideolojik basın anlayışını belirleyen temel ölçünün de haberin objektif, değerlilik ve etik özelliklerinin dikkate alınmaması dolayısıyla oluştuğu görülmektedir. Bu kategorik ayırma göre ülkemizdeki yayınlanan günlük ulusal gazeteleri liberal ve ideolojik olarak iki temel başlık altında değerlendirmek mümkündür.

* Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

Yirminci yüzyıl sosyal teori kuramları içerisinde yapısalcılık, toplumsal yapılara odaklanmayı benimseyen bir akım olarak dikkat çekmektedir. Yapısalcılık, kültür, sanat, edebiyat ve sinema gibi çok farklı bilim dallarına uygulanabilirliği nedeniyle yirminci yüzyılda etkili olabilmektedir. Yapı kavramının belirli ve özel bir tanımı çağrıştırmayan genel içeriği sebebiyle yapısalcılığın tanımlanması konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Ancak yapısalcılık anlaşılır bir şekilde Berna Moran tarafından, “*Yüzeydeki bir takım fenomenlerin altında, derinde yatan bazı kuralların ya da yasaların oluşturduğu bir sistemi (yapıyı) aramak...*” olarak tanımlanmıştır. (Kızılçelik, 1994: 206)

Tanımlama sorunsalının yanında yapısalcılığın işlevi de tartışılmıştır. Bazı araştırmacılar yapısalcılığın bir “kuram” olduğunu ileri sürerken bazıları ise onun bir “çözümleme biçimi” olduğunda ısrar etmişlerdir. Neticede yapısalcılığın bir yöntem olduğu genel bir kabule ulaşmıştır. (Kızılçelik, 1994: 205) Ayrıca yapısalcılar, toplumsal yapıların incelenmesi konusunda “dilbilimsel” yapılara öncelik vermişlerdir. Bu anlamda sosyal bilim çalışmalarının seyri toplumsal yapılardan dilbilimsel yapılara doğru bir yönelim göstermiştir. Sosyal araştırmaların bu yapısal ilgi değişikliğinin merkezinde Ferdinand de Saussure’nin dilbilim çalışmaları yer almaktadır. Saussure’nin çalışmalarında “dil” ve “söz” arasındaki ayrım özel olarak dikkat çekmektedir. Bu ayrım dil, bir gösterge sistemidir ve bu göstergelerin, ilişkilerin sonucunda anlam oluşmaktadır. (Ritzer, 2011: 470-471) Dolayısıyla özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren sosyal bilim (özellikle iletişim) çalışmalarının dil üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu yoğunlaşma “söylem çalışmalarının” çoğalmasına sebep olmuştur.

Söylem, sosyo-psikoloji ve kültürel bir arka plana sahip bir kavramsallaştırma türüdür. Sahip olduğu bu karmaşık arka plan sayesinde söylem, disiplinler arası bir özellik göstermesine rağmen yukarıda bahsedildiği üzere yapısalcı teori içerisinde değerlendirilmektedir. Yapısalcılığın özne karşısında yapıyı önceleyen niteliği gereği söylem çalışmalarında da özne karşısında metin yerleştirilmektedir. (Güngör, 2011: 206) Nitekim sosyal bilim araştırmacılarının çalışmalarında kullanmayı tercih ettikleri söylem yöntemleri metinsel vurgulamaları belirtmektedir. Ancak söylem çözümleme yöntemi veya yaklaşımının farklı kullanım tercihleri sebebiyle çözümlemenin içeriğiyle ilgili bazı sorunlar meydana gelmektedir. Bu sorunların kaynağını çözümlenecek metinlerin herhangi bir ölçütü benimsemeden söylem çalışmalarının gerçekleştirilmesidir.

2. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek kategorilerine dayalı biyolojik farklılıkların dışında toplum üyelerinin kadın ve erkek “olma”yla ilgili geliştirdikleri sosyal statü ve bireysel özelliklere işaret etmektedir. Bu anlamda toplumsal cinsiyet, öncelikle bireyin kendisi hakkında ne düşündüğünü belirleyen kalıplar ve diğerleriyle nasıl bir etkileşim gerçekleştirdiğini yapıları ifade etmektedir. Ancak toplumsal cinsiyetin biyolojik bağlamdan uzaklaşarak anlamını kazandığı nokta ise güç, zenginlik, eşitlik, statü ve değerler açısından erkek ve kadınların hiyerarşik bir sınıflandırmasını içermektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet kavramı, iki cins arasındaki güç ve ayrıcalığa dayalı şekillenen eşitsizliğin tabakalaşmasını vurgulamaktadır. Biyolojik bağlamın dışında cinsiyete dayalı bu tabakalaşma örüntüleri, kültürel oluşumların niteliği ile ilgilidir. Çünkü toplumsal hayatın idamesi açısından cinsiyetler arasındaki değişmez doğal ve biyolojik farklılıkların oranı, kültürel yapıların belirlediği oranlardan daha fazladır. Bundan dolayı, toplumsal cinsiyet, kültürel düşünce ve davranış kalıplarının erkek ve kadın olma durumuna yükledikleri anlamın karşılığı olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet aynı zamanda sosyalleşmeyle birlikte ortaya çıkan bir sürecin parçasıdır. İnsanın duygu, düşünce ve davranış kalıplarını şekillendiren toplumsal cinsiyet olgusu, hayat boyu devam eden bir sosyalleşme süreciyle ortaya çıkmaktadır. Erkek veya kız çocuğu olarak dünyaya gelmiş bir insan, “erkeklik” ve “kadınlık” rollerini yaklaşık olarak 3 yaşına gelinceye kadar kolayca öğrenebilmektedir. Geleneksel olarak erkekler akıl, rekabet, güç ve hareket; kadınlar da duygu, yardım ve merhamet gibi temel faaliyet alanlarında etkin olduklarıyla betimlenmişlerdir. Ancak günümüzde gerçekleştirilen araştırmalarda erkek ve kadınların pek çok ortak özelliğe sahip olarak kişilik özelliklerine sahip oldukları ortaya konulmaktadır. Ancak cinsiyetlerin birbirinden nasıl üstün olduklarının kabulü düşüncesinin nasıl meydana geldiğinin cevabı da kültürel yapılarda gizlenmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, insanlara cinsiyet temelinde nasıl davranacağını öğreten kalıplar aracılığıyla inşa edilmektedir. Bu inşa sürecinin en önemli kavramı ise toplumun cinsiyetlerle ilişkilendirdiği tutum ve faaliyetleri gösteren sosyal cinsiyet rolleridir. Erkekleri ve kadınları belirlenmiş temel düşünce ve davranış örüntüleriyle tanımlayan toplum, onlardan buna uygun hareketler beklemektedir.

Toplumsal cinsiyetin sosyalleşme sürecinde gerçekleşme seyrinde kültürel bir etken olarak dinin çok yönlü rolü bulunmaktadır. Toplumsal yapı içerisindeki erkeklik ve kadınlık tanım ve davranışları, dini inanç ve düşüncenin cinsiyet kategorine yaklaşımlarıyla da şekillenmektedir. Bu noktada din ve toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki temel kavramı “ataerkillik” oluşturmaktadır. Erkeklerin kadınlara hükmettiği toplumsal bir

örgütlenme şekli olarak ataerkilliğin hemen hemen bütün tek tanrılı dinlerin merkezi tanımlarında mündemiç olduğu kabul edilmektedir. Dinlerdeki baba figürlerinin önemli olması, temel dini metin, aktör ve oluşumların erkek cinsiyetinden olması bu kabulün geçerliliğini arttırmaktadır. Aynı zamanda dinlerin ataerkil kültürel yapılanmalarının kadınlara karşı bir üstünlük göstergesi olarak kullanıldığı da bilinmektedir. Hatta bu üstünlük anlayışının kadınlara karşı uygulanacak baskı ve egemenlik politikalarının meşruiyetini oluşturduğu da bilinmektedir. Bundan dolayı dünya dinlerinin genelinde erkeği önceleyen ve kadınlara karşı olumsuzlayıcı bir tutumu destekleyen bir durumdan bahsetmek mümkün görünmektedir. (Toker, 2012: 729) Kadının dini kültürel yapı içerisindeki bu negatif pozisyonun meşrulaştırılmış farklı sebepleri bulunmaktadır. Buna göre erkek egemen zihniyet, siyasal, ekonomik ve kültürel toplumsal kontrolü elinde tutmak için kadınları ikinci planda değerlendirmektedir. Ayrıca kadın ve dindarlık arasındaki gelişen ilişkinin sonucu olarak kadın maneviyatının da geri planda kaldığı anlaşılmaktadır.

Haber başlıkları

Toplumsal cinsiyet konulu haber başlıklarında en fazla kullanılan kavram ve terimlerin "İŞİD", "canlı bomba", "çarşaf", "başörtüsü", "cihat", "isyan", "yasak", "idam", "şehit", "türban", "ceza", "dinci terörist", "tepki" ve "eşcinsel" olduğu görülmektedir. Haber başlıklarında yer alan ifadelerden toplumsal cinsiyet ve din ilişkisinin şiddet ve terör bağlamında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet bağlamında kadının sosyal bulunuşunun "cihat" motivasyonu sonucunda İŞİD gibi dinsel terör örgütlerine katılımı "canlı bomba" gibi terör eylemleri aracılığıyla gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet bağlamında kadının bedensel varlığının "çarşaf", "başörtüsü" ve "türban" gibi dini örtünme araçlarıyla gerçekleştiği görülmektedir. Son olarak kadının sosyal ve fiziksel varlığının "isyan", "yasak" ve "tepki" gibi kavramlarla çatışma çerçevesinde değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 1: Toplumsal Cinsiyet Haber Başlıklarındaki En Sık Kullanılan Kavramlar

Kavram	Sayı	Kavram	Sayı	Kavram	Sayı
İŞİD	18	İsyan	3	Ceza	2
Canlı bomba	5	Yasak	3	Dinci terörist	2
Çarşaf	3	İdam	3	Tepki	2
Başörtüsü	3	Şehit	2	Eşcinsel	1
Cihat	3	Türban	2		

Tematik çözümleme

Gazetelerde yayınlanan toplumsal cinsiyet bağlamındaki kadınlarla ilgili haberlerin "terör", "sosyal kontrol", "ayrımcılık", "siyaset", "şiddet", "ibadet" ve "eşcinsellik" temalarıyla gerçekleştiği görülmektedir.

Kadınlar ile ilgili haber temalarında en fazla cinsiyet ve terör ilişkisi bağlamında kadınların terör örgütlerine katılmasının yer aldığı anlaşılmaktadır. Özellikle haberlerin tamamının İŞİD terör örgütüne katılmak konusunda olduğu görülmektedir. Fiziksel ve duygusal anlamda erkekten farklı bir yapısı olması sebebiyle kadınların şiddet ve terör olgusuna uzak olduğu kabul edilmektedir. Ancak 1960'lı yılların sonu 1970'li yılların başları itibarıyla kadınların siyasal şiddetin bir parçası haline gelmeye başladıkları görülmektedir. Özellikle sol siyasal anlayışın egemen olduğu örgütlerde faaliyet göstermeye başlayan kadınların siyasal şiddete başvurmasındaki sebeplerin erkeklerinden farklı olduğu varsayılmaktadır.

Erkeklerin terör örgütlerindeki katılma sebebinin daha çok politik hedefler oluştururken bu amaçların kadınlarda farklılaştığı görülmektedir. Politik hedeflerin yanında kadınlar, aile ve sosyal çevre baskısı, taciz ve yoksulluk gibi bireysel nedenlerin motive ettiği kadın hakları temelinde sosyal değişim talepleri doğrultusunda örgütlere katılmaktadırlar. Kadınların siyasal şiddet eylemlerine yönelmesi noktasında terör örgütlerinin ideolojik kimlikleri önem kazanmaktadır. Çünkü sağ eğilimli terör örgütleri daha çok ataerkil kültürel normalara sahipken sol örgütlerin ataerkil kültür muhalifi ve cinsiyet eşitliği prensibini benimsedikleri görülmektedir. Bu sebeple kadın terörist kimliğinin daha fazla sol terör yapılanmaları içerisinde temsil edildiği bilinmektedir. Terör örgütleri açısından ise kadınların varlığı, kayıp ve ayrılmalar sonucu eleman boşluğunu doldurmak ve kadının pratik ve pragmatik düşünme ve eylem kabiliyetinden faydalanmaktır. (Çebi, 2010: 92-95) Dolayısıyla kadınlar, özgürlük, ideolojik ve dinsel motivasyon, intikam duygusu, onur ve şeref kurtarma, liderlik ve baskın olma ve duygusal beraberlik gibi kişisel sebeplerle örgütlere katılmaktadırlar. Ayrıca kadınların propaganda, arkadaşlık ortamı, tehdit ve kaçırılma ve ekonomik ve annelik motivasyonları gibi örgütsel nedenlerle de katıldıkları bilinmektedir. (Çebi, 2010: 78-92)

Çalışmamız çerçevesindeki haberlerde dini terör örgütü İŞİD'e katılan veya katılmak isteyen kadınların farklı sebeplerle iç içe geçmiş dinsel motivasyonları görülmektedir. Hürriyet gazetesinde yayınlanan haberde İngiltere'de gerçekleştirilen araştırmaya göre Batılı anlamda yaşayan 550 Batılı kadının İŞİD'e katılmak için ülkelerini terk ettiklerini belirtilmektedir. Rahat ailelerden gelen ve çoğunlukla iyi eğitim alanların propagandalarıyla İŞİD'e katılan kadınların giderek daha genç olduğu vurgulanan haberde

kadınların birçok farklı sebeple terör örgütüne katıldıkları ifade edilmektedir. Ayrıca haberde kadınların sadece cihat amacıyla örgüte katıldıklarını söylemenin eksik olacağı diğer katılma nedenleri şöyle açıklanmaktadır:

"...kadınlar da kendilerini sosyal ve kültürel olarak dışlanmış hissediyor, Müslümanların zulme uğradığına inanıyor ve bu konuda hiçbir şey yapılmadığı için kızgınlar. Ayrıca idealist dini görev, kız kardeşlik duygusu ve macera tutkusunu da onlar için çekici geliyor..." (Hürriyet, Posta: 29.05. 2015: Cihada gidiyorum' dedi, Bursa'da ortaya çıktı)

Ancak kadınların örgüte katılma temel motivasyonunun dini gerekçe oluşturduğu başka haberlerde de belirtilmektedir. Buna göre katılımın en önemli sebebi cihat olarak görülmektedir. Örneğin ailesi ile birlikte birlikte yaşayan 18 yaşında genç bir kızın *"Ben cihada gidiyorum. Allah yolunda savaşacağım, Şehit olacağım"* notu bırakarak evden kaçtığı aktarılmaktadır. Terör örgütüne katılımı cihat isteğine dayandıran kadınların örgüt içerisinde en fazla "canlı bomba" olma isteği taşıdıkları anlaşılmaktadır. Terör ve din ilişkisi çerçevesinde intihar eylemi *"bütün sosyal katmanlardan gelebilen dini ya da ladini ideolojilere dayalı, bir örgütsel yapının desteğine dayanarak askeri ya da sivil hedefler kullanmak suretiyle işgal, baskı ve zulüm kavramlarıyla tanımlanan bir düşmana arşı kendi yok oluşunu kendi eliyle şiddete dönüştürerek varlık mesajı veren terör eylemleri"* dir. (Apaydın, 2011: 197)

Yayınlanan haberlerden Kırşehir Kaman'da yaşayan 18 yaşındaki bir genç kızın "kendimi patlatıp şehit olacağım. Vallahi Zafer İslam'ın" mesajı bırakarak Afganistan'a şehit olmaya gittiği anlaşılmaktadır. ("*Kendimi patlatıp şehit olacağım'*", Posta, 23.07.2015, Haber No: 1051; "*Patlayıp, şehit olacağım'*" mesajı atıp evinden kaçtı", Sözcü, 23.07.2015) Habertürk'ün haberinde ise genç kızın sınır geçmek üzere gittiği Hatay Reyhanlı'da yakalandığı belirtilmektedir. (Habertürk, 23.07.2015) İntihar bombacısı olma isteğiyle örgüte katılma ile ilgili başka bir haberde ise kardeşleri Suriye'de çatışarak ölen evli ve 2 çocuk annesi bir kadının intikam amacıyla canlı bomba olma isteğinin örgüt tarafında kabul edilmediği aktarılmaktadır. ("*Canlı bomba olmayı kendi istemiş ama dinci terör örgütü kabul etmemiş!*", Sözcü, 29.07.2015; "*İŞİD CANLI BOMBA YAPMAMIŞ*", Habertürk, 29.07.2015; "*CANLI BOMBA OLMAK İSTEDİM REDDEDİLDİ*", Milliyet, 29.07.2015)

Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlarla ilgili yayınlanan haberlerin ikinci temasını "sosyal kontrol" çerçevesinde kadınlık rolünün bedensel boyutuyla ilgilidir. Toplumsal cinsiyetin roller üzerinden inşa edilme prensibi gereğince kadın ve erkek rollerinin fiziksel, ruhsal ve eylemsel anlamda belirli kalıp içerdiğini söylemek mümkündür. Bu kalıplar da içinde olduğu kültürün özelliklerine göre şekillenmektedir. Bu anlamda geleneksel İslam toplumlarında kadınlardan beklenen bedensel roller, kılık kıyafet üzerinden belirlenmektedir. İslam toplumlarında görülen tesettür, dinin insan bedeni üzerindeki müdahalesinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bu müdahale sayesinde dinler, üyelerinin bedenleri üzerinde bir denetim tesis etmektedirler. (Okumuş, 2011: 51) Dinin insan özellikle de kadın bedenleri üzerinde tesis ettiği bu müdahalenin geleneksel toplumsal yapılardaki sosyal kontrol mekanizmalarıyla da desteklendiği söylenebilir. Ancak modern ve seküler toplumsal yapılarda dini sosyal kontrol mekanizmalarının işlevsiz kalması sonucunda bedene müdahale eden siyasal, estetik ve bireysel faktörler ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki modern toplumlarda dini toplumsal cinsiyet rollerine göre bedensel müdahaleyi tecrübe etmemiş kişilerin bireysel ve toplumsal müdahalelerle karşılaşabildikleri görülmektedir. Özellikle kadınların dini toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmaları "namusa çağırılma" (Çınar, 2011: 512) kavramını akla getirmektedir. Sosyal kontrol çerçevesinde kadınlık rolünün bedensel boyutuyla ilgili haberlerde de kadınların bedenlerine bireysel ve toplumsal müdahaleler ile namusa çağırıldıkları görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde yayınlanan haberde Fas'ta iki kadının kıyafetleri yüzünden bireysel ve toplumsal (siyasal) müdahale ile karşılaştıkları aktarılmaktadır:

"...uygunsuz kıyafet' gerekçesiyle iki genç kadının mahkemeye çıkarılması, ülkede 'mini kriz' yarattı. 'Uygunsuz kıyafet' gerekçesiyle, 2 yıla kadar hapis cezasıyla karşı karşıya kalan 23 ve 29 yaşlarındaki iki genç kadını temsil etmek için avukatlar seferber oldu... Destek kampanyasını başlatan ve iki kadının gözaltına alınmasına şahit olan Majda S. adlı kadın, polis yetişmese, yargılanan kuaför iki kadının kalabalık tarafından az daha linç edileceğini söyledi..." ("DEKOLTE İSYAN", Hürriyet, 08.07.2015; "Fas'ta kıyafet isyanı", Milliyet, 08.07.2015; "Kadınların isyanı", Posta, 09.07.2015)

Konunun devamıyla ilgili yayınlana haberde ise kadınların herhangi bir ceza almadan tahliye oldukları bildirilmektedir. ("*Ve beraat*", Hürriyet, 15.07.2015; "*Fas'ta yargılanan mini etekli kadınlar serbest*", Habertürk, 15.07.2015) Aynı konu ile ilgili olarak Endonezya'da kadınlara gece sokağa çıkma yasağı uygulanmaya başlandığı ("*Kadınlara sokağa çıkma yasağı!*", Sözcü, 11.06.2015) ve Pakistan'lı din adamı ve siyasetçi Fazlur Rehman'ın kot pantolon giyen kadınlara karşı orduyu askeri operasyon yapmaya çağırdığı ("*Kot giyen kadınlara operasyon yapılsın*", Sözcü, 03.06. 2015) aktarılmaktadır. Son olarak kadınlarla ilgili yayınlanan haberlerin "ayrımcılık" konusunda oldukları tespit edilmiştir. Haberlerde

kadınların fiziksel dışlanma ile ayrımcılığa uğradıkları alanların ise alışveriş merkezi ("Kara çarşafli kadını elleri görünüyor diye AVM'den kovdular", Sözcü, 27.05.2015) , stadyum ("İranlı kadınlardan stadyum isyanı", Milliyet, 19.06.2015; "Muhafazakârlar kadınları maça sokmadı", Milliyet, 21.06.2015) ve araç kullanma ("Suudi kadınlara araç kullanma izni", Sözcü, 05.08.2015) olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Toplumsal Cinsiyet Konulu Haberlerde Temalar

Sıra	Tema	Sayı	Sıra	Tema	Sayı
1.	Terör	29	5.	Şiddet	5
2.	Sosyal Kontrol	10	6.	İbadet	3
3.	Ayrımcılık	8	7.	Eşcinsellik	2
4.	Siyaset	6		Diğer	2

Karşıtlık ve Dışlama

Toplumsal cinsiyet bağlamında gazetelerde yayınlanan haberlerde biz ve onlar karşıtlığı ve dışlamasının temelinde kadın aktörler üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. Öncelikle biz ve onlar kategorisinin kadın varlığı ve haklarına karşı sergilenen tutumlarla eşdeğer olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki kadının bireysel ve toplumsal varlığı açısından "onlar" kategorisinin üç farklı konu çerçevesinde geliştiği görülmektedir. Buna göre "onlar" olarak, kadın hak ve hürriyetlerine müdahale eden veya ettiren erkekler, başörtülü siyasetçi kadınlar ve terör eylemleri içerisinde yer alan kadınlar olmak üzere üç farklı başlık altında toplanabilmektedir. Benzer şekilde "biz" kategorisinin de üç farklı konu çerçevesinde meydana geldiği anlaşılmaktadır. Buna göre "biz"ler olarak kadınların bireysel anlamda başarılı olanlar, sosyal hakları engellenenler ve şiddet ve teröre maruz kalanlar şeklinde üç kategoride değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Öncelikle toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların temel hak ve hürriyetlerini farklı gerekçelerle engellediği kabul edilen erkeklerin "onlar" olarak değerlendirilmektedir. Bu kategori içerisindeki haberlere örnek olarak "kot giyen kadınlara" operasyon yapılması ("Kot giyen kadınlara operasyon yapılsın", Sözcü, 03.06.2015, Haber No: 417) eşcinselliğin kabahat olarak tanımlanması ("Kabahat'e LGBT tepkisi", Hürriyet, 23.06.2015), kadına karşı fiziksel şiddetin meşru görülmesi ("Kadın dövülebilir" diyen vakıf başkanı Yıldız'a suç duyurusu", Habertürk, 24.06.2015) ve kadınların çalışmasının uygun görülmemesi ("Kadınlar çalışmasını" diyen Cübbeli Ahmet'i kadın doktor kurtardı", Sözcü, 15.07.2015; "Hayatını bir kadına borçlu", Posta, 15.07.2015) gösterilmektedir. Ayrıca kadınlara karşı uygulanan şiddet ve cinayet eylemlerinin sorumlusu olarak güvenlik görevlisi polisler ("Ferhunde'yi korumayan polisler hapis", Hürriyet, 20.05.2015; "Kadınlara sokağa çıkma yasağı!", Sözcü, 11.06.2015) ve muhafazakâr ("Muhafazakârlar kadınları maça sokmadı", Milliyet, 21.06.2015) siyasi görüşe sahip olanlar da dışlamanın konusunu teşkil ettiği tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet çerçevesinde bizzat kadının "başörtülü/türbanlı siyasetçi" kategorisiyle "onlar" olarak dışlandığı görülmektedir. İlgili haber örneklerinde milletvekili seçilen kadınların kıyafetlerine göre sınıflandırıldığı ve başörtülü olanlara dışlama uygulandığı görülmektedir. ("96 kadın vekilin 21'i türbanlı!", Sözcü, 09.06.2015; "Kadın vekillerin 21'i başörtülü", Milliyet, 09.06.2015) Üçüncü olarak ise terör örgütlerine katılan veya örgüt içerisinde eylem düzenleyen kadınlar da bu kategori içerisinde değerlendirilmiştir. ("İŞİD üyesi genç kız Antalya'da yakalandı", Sözcü, 02.08.2015; "Ece, İŞİD'e katıldı babası canına kıydı", Sözcü, 16.06.2015; "500 Batılı kadın 'cihat gelini' oldu", Hürriyet, 29.05.2015; "Beyaz Dul 400 kişinin ölümünden sorumlu", Hürriyet, 20.05.2015)

Toplumsal cinsiyet bağlamında onlar karşıtlığının karşısında yer alan "biz" tarafındaki kadınların öncelikle ekonomik ve siyasal anlamdaki başarılarıyla ön plana çıktığı görülmektedir. Buna göre başörtülü girişimci modacı bir kadının iktisadi büyümesi ile Afganistan'da yine başörtülü bir kadının siyasi statü kazanması "iyi" olarak değerlendirilmektedir. Ancak siyasi başarı anlamında Türkiye'de başörtülü kadın "onlar" kategorisinde yer alırken Afganistan'daki başörtülü siyasetçi kadının "biz" kategorisinde yer aldığı dikkat çekmektedir. İkinci olarak kadınların maruz kaldıkları sosyal ve kültürel dışlanmalar dolayısıyla "biz" sınıfında yer aldığı tespit edilmiştir. Buna göre "oruç tutmayan", ("Kadına oruç saldırısı", Posta, 19.06.2015) , "erkeklerle tokalaşan" ("Erkek avukatla tokalaşan İran'lı kadına dava!", Sözcü, 10.07.2015), "dekolte giyen" ("DEKOLTE İSYAN", Hürriyet, 08.07.2015; "Fas'ta yargılanan mini etekli kadınlar serbest", Habertürk, 15.07.2015) , "araç kullanan" ("Suudi kadınlara araç kullanma izni", Sözcü, 05.08.2015) , "stadyuma alınmayan" ("İranlı kadınlardan stadyum isyanı", Milliyet, 19.06.2015) ve "sokağa çıkması yasaklanan" ("Kadınlara sokağa çıkma yasağı!", Sözcü, 11.06.2015) kadınların bu kategoride değerlendirildikleri anlaşılmaktadır. Son olarak şiddet ve terör eylemlerine zorla dâhil edilen ve farklı nedenlerle öldürülen kadınların da "biz" sınıfında yer aldığı görülmektedir. ("İŞİD cariyelerinin kurtuluş sevinci", Sözcü, 15.07.2015; "Ferhunde'yi yakanlara idam cezası", Hürriyet, 07.05.2015; "İlk kez kadın kafası kestiler", Habertürk, 01.07.2015)

Tablo 3: Toplumsal Cinsiyet Haberlerinde Karşıtlık ve Dışlama Unsurları

BİZ Hürriyet, Posta, Habertürk, Sözcü, Milliyet	ONLAR Hürriyet, Sözcü, Milliyet, Habertürk
KADINLAR Kişi Rabia Yalçın Anisa Resuli Çalışan kadın Düzenli olarak namaz kılan kadınlar Türbansız, çağdaş görünümlü kadın Oruç tutmayan kadın Erkek avukatla tokalaşan İran'lı kadın Okutulmayan kızlar Kot giyen kadınlar Fas'lı mini etekli kadınlar Araç kullanan Suudi kadınlar Stadyuma alınmayan İranlı kadınlar Sokağa çıkması yasaklanan kadınlar Rehine kızlar İŞİD'den kurtulan kadınlar Çeçen genç kadınlar Kafası kesilen kadınlar Linç edilen kadın	ERKEK VE KADINLAR Kişi Fazlur Rehman Hayrettin Karaman Nurettin Yıldız Cübbeli Ahmet Din polisi Polis Muhafazakârlar Merve Kavakçı Başörtülü kadın milletvekilleri Kara çarşafı kadın Cihat gelini İŞİD'e katılan kızlar Beyaz dul Cihatçı Türk kadını

Anlam ve İdeolojik Yaklaşımlar

Toplumsal cinsiyet ile ilgili yayınlanan haberlerde anlam ve ideolojinin açık ve örtük anlam oluşturma biçimleriyle sağlandığı görülmektedir. Öncelikle kadının toplumsal konumunun farklı olgularla ortaya çıktığı haberlerin “ayırma” yöntemiyle aktarıldığı görülmektedir. Kadının siyasal hayatta yer almasına yaklaşımın farklı giyim tarzlarına göre değişebildiği anlaşılmaktadır. Örneğin 7 Haziran milletvekili seçimlerinden sonra Meclis'e girmeyi hak eden kadınların kılık kıyafetlerine göre sınıflandırıldığı tespit edilmiştir. Çünkü konu ile ilgili Sözcü gazetesinde yayınlanan haberde Meclis tarihinde en yüksek kadın milletvekili sayısına ulaşıldığı ve seçilen kadınlardan 21 tanesinin türbanlı olduğu haber başlığının sonunda ünlem işareti kullanılarak aktarılmaktadır. (“96 kadın vekilin 21'i türbanlı!”, Sözcü, 09.06.2015)

Ayrıca haber metni içerisinde başörtülü kadınlardan “bunlar” ifadesiyle bahsedildiği görülmektedir. Aynı şekilde Milliyet gazetesinde başörtülü bir milletvekili fotoğrafı ile yayınlanan haberde Meclis'te sayıları artan kadın vekillerin isimleri ile birlikte başörtülü vekillerden “başörtüsünü AİHM'ye taşıyan” ve “başörtüsü konusunda mücadele eden” ifadeleri kullanılmaktadır. (“Kadın vekillerin 21'i başörtülü”, Milliyet, 09.06.2015) Benzer şekilde başörtülü kadın ve siyaset bağlamında yayınlanan baka bir haberde ise “zıtlık” yöntemiyle aktarılmaktadır. Şöyle ki milletvekili seçilen başörtülü bir kadının ifadeleri “Kadınların tek sorunu başörtüsü değil” başlığıyla aktarılmaktadır:

“...Türkiye'deki tek problemin başörtüsü olmadığını, temel hak ve özgürlüklere dair çok ciddi sıkıntılar yaşadığını fark ettim. Bu sıkıntılardan çözümü için mücadele edeceğim.” (“Kadınların tek sorunu başörtüsü değil”, Posta, 09.06.2015)

Toplumsal cinsiyet bağlamında yayınlanan haberlerde “alay etme” yoluyla anlam üretme yöntemine de rastlanmaktadır. Örneğin toplumsal hayatın farklı alanlarında kadın erkek etkileşiminin fiziksel yakınlığının belirli mesafeleri koruması beklenmektedir. Kültürel bir pratiğe dayalı bu özelliğin Türkiye'de “bayan yanı” kavramı haline geldiği bilinmektedir. Şöyle ki uzun mesafeli herhangi bir toplu taşıma aracında yolculardan bay veya bayan olduğu bilgisi istenmektedir. Buna göre yolcu erkek ise kadın, kadın ise erkek yolcu ile yan yana oturmamaları amaçlanmaktadır. Böyle bir pratiğin sadece dini bir dayanağı değil genel anlamda kültürel nedenlere sahip olduğu kabul edilmektedir. Fiziksel anlamda kadın erkek yakınlığının konu edildiği bir haberde ise “bayan yanı” kavramına gönderme yapılarak bu anlayışın “eski” olduğu vurgulanmaktadır. Posta gazetesinde yayınlanan habere göre Yüksek Hızlı Trenlerde bilet alınırken cinsiyet sorulduğu ve erkek yolcuların kadın, kadın yolcuların da erkek yanında bilet almasına izin verilmediği aktarılmaktadır. Haberde bu uygulama ayrıca “haremlik-selamlık” olarak tanımlanmaktadır. (“TREN YENİ KAFA ESKİ”, Posta, 09.07.2015)

Toplumsal cinsiyet ile ilgili haberlerde son olarak “abartma” yöntemine başvurulduğu görülmektedir. Örneğin Fas'ta iki kadının giydikleri elbiseleri dolayısıyla mahkemeye çıkarılması sonucunda kadınların sokaklara döküldüğü ve avukatların seferber olduğu “isyan” olarak isimlendirilmektedir.

Haber Kaynakları

Toplumsal cinsiyet başlığı altında yayınlanan haberlerin kaynakları incelendiğinde haberlerin tamamına yakınının kaynaksız aktarıldığı tespit edilmiştir. Kaynaksız aktarılan haberlerin en fazla Sözcü (12), Milliyet (8), Habertürk (8) ve Hürriyet (8) gazetelerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Kaynaksız aktarılan

haberlerin dışında en fazla haber kaynaklarının “muhabir” ve haber “ajans”ları gibi bilgi kanalları olduğu görülmektedir.

Tablo 4: : Toplumsal Cinsiyet Konulu Haber Kaynakları

	Hürriyet	Posta	Sözcü	Sabah	Habertürk	Milliyet	Toplam
Kaynaksız	8	11	12	---	8	8	47
Muhabir	2	---	5	---	5	2	14
Ajans	---	---	3	1	1	---	5
Toplam	10	11	20	1	14	10	66

Sonuç

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek kategorilerine dayalı biyolojik farklılıkların dışında toplum üyelerinin kadın ve erkek “olma”yla ilgili geliştirdikleri sosyal statü ve bireysel özelliklere işaret etmektedir. Bu anlamda toplumsal cinsiyet, öncelikle bireyin kendisi hakkında ne düşündüğünü belirleyen kalıplar ve diğerleriyle nasıl bir etkileşim gerçekleştirdiğini yapıları ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyetin sosyalleşme sürecinde gerçekleşme seyrinde kültürel bir etken olarak dinin çok yönlü rolü bulunmaktadır. Toplumsal yapı içerisindeki erkeklik ve kadınlık tanım ve davranışları, dini inanç ve düşüncenin cinsiyet kategorine yaklaşımlarıyla da şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyet konulu haber başlıklarında en fazla kullanılan kavram ve terimlerin “İŞİD”, “canlı bomba”, “çarşaf”, başörtüsü”, “cihat”, isyan”, “yasak”, “idam”, “şehit”, “türban”, “ceza”, “dinci terörist”, “tepki” ve “eşcinsel” olduğu görülmektedir. Haber başlıklarında yer alan ifadelerden toplumsal cinsiyet ve din ilişkisinin şiddet ve terör bağlamında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Gazetelerde yayınlanan toplumsal cinsiyet bağlamındaki kadınlarla ilgili haberlerin “terör”, “sosyal kontrol”, “ayrımcılık”, “siyaset”, “şiddet”, “ibadet” ve “eşcinsellik” temalarıyla gerçekleştiği görülmektedir. Çalışmamız çerçevesindeki haberlerde dini terör örgütü İŞİD’e katılan veya katılmak isteyen kadınların farklı sebeplerle iç içe geçmiş dinsel motivasyonları görülmektedir. Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlarla ilgili yayınlanan haberlerin ikinci temasını “sosyal kontrol” çerçevesinde kadınlık rolünün bedensel boyutuyla ilgilidir.

Kadınlar ile ilgili haber temalarında en fazla cinsiyet ve terör ilişkisi bağlamında kadınların terör örgütlerine katılmasının yer aldığı anlaşılmaktadır. Özellikle haberlerin tamamının İŞİD terör örgütüne katılmak konusunda olduğu görülmektedir. Fiziksel ve duygusal anlamda erkekten farklı bir yapısı olması sebebiyle kadınların şiddet ve terör olgusuna uzak olduğu kabul edilmektedir. Biz ve onlar kategorisinin kadın varlığı ve haklarına karşı sergilenen tutumlarla eşdeğer olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki kadının bireysel ve toplumsal varlığı açısından “onlar” kategorisinin üç farklı konu çerçevesinde geliştiği görülmektedir. Buna göre “onlar” olarak, kadın hak ve hürriyetlerine müdahale eden veya ettiren erkekler, başörtülü siyasetçi kadınlar ve terör eylemleri içerisinde yer alan kadınlar olmak üzere üç farklı başlık altında toplanabilmektedir. Toplumsal cinsiyet ile ilgili yayınlanan haberlerde anlam ve ideolojinin açık ve örtük anlam oluşturma biçimleriyle sağlandığı görülmektedir. Öncelikle kadının toplumsal konumunun farklı olgularla ortaya çıktığı haberlerin “ayırma” yöntemiyle aktarıldığı görülmektedir. Kadının siyasal hayatta yer almasına yaklaşımın farklı giyim tarzlarına göre değişebildiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- APAYDIN, Halil (2011). *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, Ankara: Birleşik Yayınevi.
- ÇEBİ, Şükrü Okyar (2010). *Terörizm Olgusu İçerisinde Kadın Militanların Analizi*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Mesut Hakkı Çaşın, Ankara.
- ÇINAR, Aliye (2011). “Toplumsal Bedenin İnşasında Kadının Çağırılması ve Çağırısı: Namus Olgusu Üzerinden Bir Çözümleme”, *Beden Sosyolojisi*, (Editör. Kadir Canatan), İstanbul: Açılım Kitap.
- GÜNGÖR, Nazife (2011). *İletişim Kuramları Yaklaşımları*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- KIZILÇELİK, Sezgin (1994). *Sosyoloji Teorileri 2*, Konya: Yunus Emre Grafik Tasarım.
- OKUMUŞ, Ejder (2011). “Bedene Müdahalenin Sosyolojisi”, *Beden Sosyolojisi*, (Editör. Kadir Canatan), İstanbul: Açılım Kitap.
- ÖZER, Ömer (2010). *Liberal Basın*, Konya: Literatürk Yayınları.
- RITZER, George (2011). *Modern Sosyoloji Kuramları*, (Çev. Himmet Hülür), Ankara: De Ki Yayınları.
- TAŞ, Kemaleddin (2001). *Sosyal Bilim Paradigmaları Açısından Sosyolojik Metodoloji*, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- TOKER, İhsan (2012). “*Toplumsal Cinsiyet ve Din*”, *Din Sosyolojisi El Kitabı*, (Editörler: Niyazi Akyüz ve İhsan Çapcıoğlu), Ankara: Grafiker Yayınları.

Gazeteler

Habertürk
Hürriyet
Milliyet
Posta
Sabah
Sözcü